

متن پرسش

چند سوال داشتم که ذهن مرا مشغول کرده می‌خواستم تحلیل نمایید و درستی و غلطی آن را بیان کنید و اگر ناقص است تکمیل نمایید تا به شکی که در چیستی خداوند دارم پاسخ دهم. ۱. کمالات از وجود ناشی می‌شوند اگر کمال مطلق بخواهد وجود داشته باشد لازمه اش این است که وجود بدون حد داشته باشیم و این وجود بدون حد زمانی تحقق می‌یابد که عدم حقیقتی نداشته باشد تا وجود به آن حد عدمی محدود نشود. عدم حقیقت ندارد. حال چرا عدم حقیقت ندارد؟ چون اگر عدم حقیقت داشت وجود خواهد داشت و این می‌شود وجود و دیگر عدم نیست و عینا همین حکم نامحدودیت برای این عدمی که فرض شده و در اصل وجود است می‌بایست تعمیم یابد یعنی همین عدم که وجود دارد و در اصل همان وجود است و نمی‌تواند ناقص باشد زیرا در این صورت محدود به حد عدمی می‌شود. بنا براین تشکیک در وجود باطل می‌شود نمی‌توان موجودات ناقص را دارای وجود ضعیف قلمداد کرد چون وجود به جهت نبودن عدم هیچگاه ضعیف نمی‌شود و موجودات ضعیف ظهورات صفات خدا در حدی که حکمت خدا اقتضا می‌کند هستند. ۲. آیا خدا می‌شود خود را معدوم کند؟ خیر محال است زیرا عدم حقیقتی ندارد اگر برای عدم که حقیقتی ندارد وجود فرض کنیم اینطور می‌شود که خدا بخواهد خود را تبدیل کند به حالتی که وجودی ندارد یعنی چیزی می‌بایست غیر وجود (همان حالت) وجود داشته باشد که خدا به آن مبدل شود حال آنکه وجود مقابلی ندارد و غیر وجود تحقق ندارد. ۳. آیا خدا موجودات را از عدم آفریده و از نیستی به هستی آورده؟ امکان ندارد زیرا اولاً عدم تحقق ندارد و وجود خدا چون لایتناهیست نمی‌توان وجودی به آن اضافه کرد. پس این موجودات چیستند؟ جواب اینکه خدا از روی فیض خود هستی خود را به شکل موجودات مختلف ظاهر ساخته و همه از قدرت و حول و قوه الاهی ند و در اصل فقط خدا وجود دارد و این منی هم که انسان با آن احساس استقلال می‌کند ظهوری محدود از وجود خداست. ۴. آیا موجودات را می‌شود خدا معدوم کند؟ خیر چون عدم تحقق ندارد حقیقت معدوم شدن یعنی تبدیل وجود به عدم وقتی عدم وجودی ندارد وجود نمی‌تواند به چیزی که نیست تبدیل شود. حال پس چرا می‌گوییم من اینجا هستم و فلان جا نیستم این از روی عدم من در جای دیگر نیست؟ خیر وجود من در این مکان ظهور وجود خداست و این ظهور به اندازه اقتضای حکمت خداست و چون در جای دیگر ظهور صفات وجودی خدا صورت نگرفته به ذهن متبادر می‌شود که عدم وجود من در آن جای دیگر تحقق یافته.

متن پاسخ

باسمه تعالی: سلام علیکم: ۱. همین‌طور است. آری! «وجود» در نسبت با ما دارای مراتب و شدت و ضعف است و نه در رابطه با خودش ۲- نکته خوبی است. ۳. آری! در علم خداوند امکان هر موجودی هست و خداوند آن موجود را که در علم او امکان تحققش هست، وجود می‌دهد و به آن می‌گوید: «کُنْ فَيَكُونُ» بشو و می‌شود. ۴. نابودکردن موجودی توسط خداوند به معنای گرفتن فیض وجود از آن موجود است. موفق باشید